

ÜNİTE 7

Uluslararası Güvenlik Sorunları

Güvenlik: Tanım ve Kavramlar

Güvenlik kavramı barış kavramıyla yakından ilgilidir. Nitekim güvenlik kavramı akademik literatürde ilk kez Cicero ve Lucretius tarafından M.S. birinci yüzyılda Pax Romana 'yı tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. **Pax Romana** M.Ö. 127-M.S. 180 arasında isyanların bastırılıp, uzun bir barış dönemine girilmesini açıklayan bir kavramdır. Asayiş için Via Egnatia kara yolu inşa edilmiştir. **Via Egnatia** ise M.Ö. ikinci yüzyılda Roma İmparatorluğu tarafından inşa edilmiş, Adriyatik'ten İstanbul'a uzanan ticaret yoludur.

Güvenlik genel bir tanım olarak tehlike, risk, düzensizlik ve korku hâllerinin yokluğu olarak tanımlanabilir. Ulusal güvenlik ise sınırları korumak için devletlerin aldığı önlemlerdir. Devletler kendilerini koruyabilmek için silah teknolojisine ve askeriye yatırım yaparlar.

Savaş. Etnik, dini, ideolojik, toprak parçası ya da doğal kaynak gibi gerekçelerle devletler arasında savaş çıkabilir. Savaş konusunda ilk akademik çalışma Çinli General Sun Tzu'nun M.Ö. beşinci yüzyılda kaleme aldığı "Savaş Sanatı" isimli kitaptır. Kitapta savaş taktikleri ve ondan kaçınma yolları tartışılmıştır. Literatürde ilgili bağlama göre pek çok çeşit savaş türü vardır; konvansiyonel savaş, sınırlı savaş, soğuk savaş, psikolojik savaş, nükleer savaş, biyolojik savaş, kimyasal savaş, yıldırım savaşı, konvansiyonel savaş, siber savaş ve asimetrik savaş gibi.

Barış. Barış arzusunun en yoğun olduğu zamanlar genellikle güvensizlik hâlinin zirveye ulaştığı zamanlardır. Akademik Alana bakıldığında 1795 yılında Kant tarafından yazılan "Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Denem" isimli eserdir. Kant, barışı herşeyden önce ahlaki bir değer olarak tanımlar. III. Dünya Savaşı sonrası başlayan soğuk savaş sırasında da barış konusunda önemli çalışmalar yürütülmüştür.

Galtung'a göre barışın iki hâli vardır: negatif barış ve pozitif barış. Negatif barış savaşızsızlık hâlini ifade eder. Fiilen savaş hâlinde olmayan toplumlar negative barış hâlinindedir. Pozitif barış ise toplumda barışın varlığını tehdit eden yapıların olmamasıdır. Galtung "Yapısal Çatışma Teorisi" isimli eserinde insan hayatına ve temel gereksinimlerine yönelik her türlü eylemi güvenlik kavramının içine dâhil etmiştir. Barış konusunda geliştirilen bir diğer önemli yaklaşım da "Demokratik Barış Teorisi"dir. Michael Doyle tarafından geliştirilen teori, Small ve Singer'in "iki demokratik devletin birbiri ile savaşmayacağı" varsayımına dayanır. Emperyalizm Teorisi, Demokratik Barış Teorisine karşı önemli itirazlar geliştirmiştir.

Güvenlik İkilemi. Bir devletin güvenliğinin diğer devletler açısından güvenliksizlik yaratması durumudur. Bu durumu ortadan kaldırmak için ülkeler arasında çeşitli güvenlik tedbirleri alınmaktadır. Soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB arasında imzalanan "Kırmızı Telefon Antlaşması" uluslararası politikada bir yanlış anlamadan doğabilecek çatışma riskini sıfıra indirmek için doğrudan iletişime geçecekleri bir teleon sistemi kurdukları anlaşmadır.

Jeopolitik ve Jeostrateji. Jeopolitik, politikayla coğrafi unsurları birleştiren akademik bir çalışma alanıdır. Jeopolitik değerlendirmeler politikayı coğrafi imkân ve kısıtlarla birlikte değerlendirerek, bir devletin çıkarlarını gerçekleştirmek için elde etmesi gereken optimum güç unsurlarını belirlemeyi hedefler. Bu hedeflere ulaşabilmek için izlenen yol ve yöntemlere ise jeostrateji adı verilir. Bu devletler dünyaya ya da dünyanın belirli bir bölgesine hakim olabileceklerini hesap edebilmek için jeopolitiğe ihtiyaç duyarlar. Bu bağlamda pek çok jeopolitik teorisi geliştirilmiştir. “Kara Hakimiyet Teorisi” ve “Kenar Kuşak Teorisi” buna örnek gösterilebilir.

Güvenikleştirme/Güvenlik-dışlaştırma. Güvenikleştirme kavramı, daha önce güvenlik kapsamında değerlendirilmeyen bir sorunun güvenlik sorunu boyutuna taşınması anlamına gelir. Güvenlik-dışlaştırma sadece devletin bekâsını ilgilendiren acil konuların güvenlik konusu olarak tanımlanmasını, bunun dışında yer alan diğer konuların ise güvenlik alanının dışına çıkarılmasını öneren bir yaklaşımdır.

Uluslararası Güvenlik Sorunlarına Yönelik Teorik Yaklaşımlar

Realist güven anlayışı. Klasik Realizme göre güvenliğin referans nesnesi devlettir ve devletler birbirlerinden korkarlar. Devletin varoluşsal nedenlerden ötürü kötü bir karakterinin olduğunun düşünülmesi bu korkunun temel nedenlerindedir. Klasik Realizme göre devletler bekâlar gereği silahlanmak ve her an savaşa hazır olmak zorundadır. Bu Realizmin anarşik uluslararası sistem önermesinin doğal sonucudur.

Neorealizm ise Klasik Realizmin aksine devletlerin temel amacının güç ve çıkar sağlamak değil, güvenliklerini gerçekleştirmek olduğunu iddia ederek güvenlik konusuna çok daha özel bir anlam yüklemiştir. Neorealizme göre BM veya NATO aslında zaten var olan anarşinin bir kurala bağlanmasından öteye bir anlam taşımamaktadır. Kuralları ise sistemdeki hegemon olan devlet koyar. Böylece hegemon devlet, uluslararası bir sistem yaratmış olur.

Liberal güvenlik anlayışı. Realizmin aksine barış arayan normative bir yaklaşıma sahiptirler. Devletlerin iş birliğine girmesi ile uluslararası sistemin daha barışçıl bir hal alacağını savunur. Bu anlamda devletlerin birbirlerine bağımlılıkları ne kadar artarsa savaş riski o derece azalacaktır. Herbert Spencer ve John Stuart Mill gibi liberal düşünürler ulusların zenginliğinin ancak daha fazla ticaretle mümkün olacağını savunurlar.

Güvenlik topluluğu. Güvensizliğin aşılabilmesi ise ancak herkesin birbirini “biz” diye tanımladığı bir topluluk ortaya çıkmasıyla mümkün olur. Deutsch içinde var olan herkesin bir diğerinin atacağı adımı öngörebildiği ve bu nedenle bir diğerine güvendiği bu topluluğa “güvenlik topluluğu” adını vermektedir.

Kopenhag ekolü ve güvenlik. Özellikle Avrupa’da II. Dünya Savaşı’ndan sonra oluşmaya başlayan güvenlik topluluğunun; devletler arasında yüzyıllardır pek çok savaşa neden olmuş sorunların, savaş sonrası güvenlikdışlaştırılması sayesinde oluştuğunu iddia eder. Kopenhag Ekolü hangi konuların bir güvenlik sorunu olup hangilerinin olmayacağını seçtiğini iddia eder.

Kopenhag Ekolü bu seçme sürecinde siyasal otorite kaynak aktarımını güvenlikleştirir. Siyasal otorite güvenlikleştirme eylemini “söz edimi” ile yapar. Söz edimi kavramı ise bir şeyin olabilmesi için o şeyin ifade edilmesinin gerekliliğini tanımlar.

Siyasal otorite, kaynak aktarmak istediği belirli konuları seçer ve bunları güvenlik konusu olarak tanımlamaya başlar. Toplum da otoritenin güvenlik meselesi olarak tanımladığı meseleyi, eskisine nazaran daha fazla önemser ve o konu için para harcanmasını meşru kılar.

Sosyal inşacı güvenlik yaklaşımı. Bu teori güvenlik ikileminin sadece silah sayısına indirgenebilecek fiziki nedenlerden doğmadığını savunur. Bir devletin diğer devlet karşısındaki daha fazla silahlanmasındaki temel etken diğer devletin elindeki silahların sayısından ziyade o devleti “düşman” olarak algılayıp algılamadığıdır. Sosyal inflacı teoriye göre güvenlik konusu, nesnel gerekçelerden çok öznelerarası etkileşimle belirlenir. Tüm öznelerin birbirleriyle etkileşimi sistemi yarattığı gibi, sistem de öznelerin düşünce ve normlarının şekillenmesinde belirleyicidir.

Toplum içindeki iletişim, liderlerin söylemleri, eğitim süreçlerimiz, dini ya da felsefi inançlarımız, medya ya da ahlak konusundaki kabullerimiz hangi konuyu güvenlik meselesi olarak seçip hangilerini seçmediğimiz konusunda önemlidir.

Farklı Güvenlik Kategorileri

Ulusal güvenlik. Ulusal güvenliğin referans nesnesi devlettir. Devletler toprak bütünlüklerini sağlamak amacıyla güvenlik politikaları üretir. Devletler ulusal güvenliklerini sağlamak amacıyla risk ve tehditleri (etmenlerini genellikle hem politik karar alıcıların hem de resmi güvenlik birimlerinin ortaklaşa bir çalışma ile ürettikleri ulusal güvenlik belgeleri) tanımlar.

Ulusal güvenliğin 3 temel boyutu vardır;

- Askeri güvenlik
- Siyasi güvenlik
- Ekonomik güvenlik

Kolektif güvenlik. Ulusal güvenlikten farklı olarak her devletin diğer devletlerin güvenliği için aktif rol oynayacağı bir küresel güvenlik sistemini ifade eder.

Özellikle BM Güvenlik Konseyi'nin dünyada güvenliği ilgilendiren tüm sorunlarla ilgili karar verici ve veto edici bir BM kurumu olarak ortaya çıkması, kolektif güvenlik kapsamında önemli bir gelişmedir.

İnsan güvenliği. İnsana yönelik tüm tehditleri gündeme getirerek güvenlik çalışmalarında devleti temel referans nesnesi alan, Realist güvenlik yaklaşımına önemli bir itiraz geliştiren güvenlik türüdür.

Toplumsal güvenlik. Bir topluluğun kimliğine yönelik algılanan bir tehdide karşı toplumun savunulmasıdır. Toplumsal güvenlikte anahtar kavram kimliktir bu yüzden kavram “kimlik güvenliği” olarak da anlaşılabilir.

Bölgesel güvenlik. Soğuk savaş dönemi de dahi küçük ama açık birer uluslararası sistem olarak tanımlanabilecek bölgeler vardır. NATO, Atlantik Okyanusu'nun iki yakası için bir güvenlik örgütü olarak kurulmuş, Warflova Paktı sosyalist doğu ülkelerinin SSCB önderliğinde kurduğu bir güvenlik örgütü olmuştur.

SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni ulus devletlerin Batı güvenlik sistemleri ile eklemlenmesine aracılık etmesi için tasarladıkları Barış için Ortaklık (BİO) bu bölgesel güvenlik komplekslerine bir örnek olarak verilebilir.

Çevresel güvenlik. Gıda üretiminde gözle görülür artış "yeşil devrim" olarak tanımlanır. Ancak yeşil devrim, üçüncü dünya açısından gıdaya ulaşım konusunda fırsatlar sunsa da çevresel etkileri açısından tahrip edici sonuçlar doğurmuştur.

Kalkınma ile çevre arasındaki bu gerilimli ilişki çevresel güvenlik olarak tanımlanan yeni bir akademik yaklaşımın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

WWW.AOF.COM.TR